

Bzum bzum, ať nám jde med na rozum!

Včelstvo, jako společenství, by mohlo být vzorem pro lidstvo.

Petra Bittmanová – Oliveriusová, autorka rozhovoru a foto

Každý se během života asi potká se včelou a jejím žihadlem, které se po bodnutí díky zpětným háčkům vytrhne ze zadečku i s jedovým váčkem a některými svaly. Jed může vytékat do rány i poté, co včela odletí. Odletí, ale záhy zemře. Jediná včela tak může ochránit celou včelí rodinu. Tento „sebevražedný“ způsob obrany včel si vysvětlujeme tak, že smrt jedné včely má zanedbatelnou hodnotu oproti velkému společenství včel, a naopak jediné žihadlo, může pro kolonii představovat velký přínos a zastrašení nepřitele.

Albert Einstein prohlásil, že pokud by včely úplně zmizely z povrchu země, do pěti let vyhyne i člověk, protože by nedocházelo k opylování rostlin a stromů. Zmizela by i pestrá květena a složitý ekosystém by byl narušený. Výrok tohoto vědce mi sdělil pan Šimáček, popovický včelař, s kterým jsem měla tu čest udělat rozhovor pro náš Zpravodaj.

Osobnost: **Martin Šimáček, 59 let**

- > žije od narození ve Velkých Popovicích
- > je ženatý a má dva syny
- > povolání: zpracovává maso pro obchodní řetězec
- > mnohaletá vášeň: včelařství
- > záliby: sport – zejména hokej a jízda na kole, rybaření a zahradničení

► Jak jste se ke včelařině dostal?

MŠ: Jednou, je tomu již 17 let, u mne zazvonila paní Trojánková z Husovy ulice. Pro svůj věk se již nemohla o včely řádně starat, tak mi nabídla, jestli je od ní nechci převzít, protože věděla, že jsem od mala choval různá zvířata, mimo jiné slepice a králíky. Nabídla mi k nim i pět úlů. Já jsem o včelaření nevěděl vůbec nic, tak jsem si nechal nějaký čas na rozmyšlenou. Kamarád ale shodou okolností v tu dobu včelařit začínal, tak mi řekl, ať do toho jdu, že mi s tím pomůže. Nakonec byl mým učitelem Petr Zapletal, který mi toho nejvíce poradil. Dal mi mnoho cenných rad, za které jsem mu vděčný. Chodil jsem se ptát u Vladimíra Picka, ten byl úplnou včelařskou encyklopedií!

► Co Vás na včelaření nejvíc baví?

MŠ: Samozřejmě získávání medu, ale samotný kontakt se včelami je fascinující. Když si včely prohlížím, nabíjí mě to energií. Mají nádherný systém včelího společenstva. Sedmnáctým rokem včelařím a ty včely si pořád dělají vše podle sebe, takže se mám pořád od nich co učit. Člověk si to nějak naplánuje, jak by to mohlo fungovat, ale ony si to udělají stejně jinak. Dokonce i úl od úlu je odlišný, přestože stojí vedle sebe. A to mě na tom právě baví.

► Patříte do Českého svazu včelařů, musí být členem každý v republice, kdo vyrábí med? Jaké jsou výhody členství?

MŠ: Ne každý včelař je ve svazu, i když by to určitě

bylo přínosné. Pod svazem je organizace Velké Popovice, kam patří i okolní vesnice. Každý zaregistrovaný včelař informuje, kolik má včelstev. Dostáváme dotace, což je zhruba 100–150 Kč na jedno včelstvo ročně. Dvakrát do roka máme včelařské schůze, kde se řeší problémy včelařů a hlavně léčivo. Říkají nám, jaké jsou nové trendy ve včelařství. Český svaz včelařů vydává každý měsíc časopis, kde jsou mimo jiné i informace, kdy Výzkumný ústav včelařský pořádá přednášky o včelaření. Takovou malou zajímavostí je, že z prodeje medu se nemusí odvádět daň, pokud má včelař do 100 úlů.

► Je v poslední době o včelařství zájem, nebo naopak včelařů ubývá? Dá se včelařinou uživit?

MŠ: Včelařů poslední dobou přibývá, zájem je i mezi mladšími lidmi. Včelařstvím by se člověk mohl uživit, ale to by musel mít opravdu hodně úlů. V takovém případě se pak člověk zabývá nejen produkcí medu, ale prodává propolis, včelí vosk, mateří kašičku, nebo k tomu ještě chová včelí matky.

„Když si včely prohlížím, nabíjí mě to energií.“

► Jakou máte produkci a kolik medu zkonzumuje vaše rodina ročně?

MŠ: Celá naše rodina zkonzumuje zhruba 40 kg medu. Celková produkce je každý rok jiná. Loni jsem stočil asi 300 kg medu. Poptávka je

ale mnohem větší než produkce, nedokážeme vůbec uspokojit všechny. Většina lidí žádá tmavý tekutý med, my preferujeme ten světlý, který sice rychleji krystalizuje, lidově zcukernatí, ale nám více chutná. Čím více med krystalizuje, tím je kvalitnější. Časem ale musí všechn med zkrystalizovat, ten, který nezkystalizuje, není medem. Krystalizace je známkou kvality, proto některé kupované „jakoby medy“ bývají uměle doslazované cukrem, fruktózou nebo jsou přehřívány, čímž ztrácí mnoho účinných látek, jako jsou enzymy a vitaminy.

„Čím více med krystalizuje, tím je kvalitnější.“

► Kolik času včelař svým včelám musí věnovat?

MŠ: Přes sezónu dost. Musíme si dovolenou plánovat podle nich, protože například začátkem srpna se včely začínají krmit s dvou až třítydenní přestávkou, v tu dobu nemůžeme odjet, protože ony z toho pak celou zimu žijí. Ono je to dost náročné. „Až moc“, říká paní Šimáčková, manželka pana včelaře, která je panu včelaři pravou rukou, a zrovna prochází kolem. Není to jen o tom stáčení medu, ale je spousta práce kolem. Musí se stloukat rámy, do nich se proplete drátek, na který se potom navaří vosková mezistěna – taková předloha. Včely jsou ale schopné vyrobit plástek bez této předlohy cca za 1 týden samy. A také se včely musí ošetřovat, respektive preventivně ošetřovat léčivý.

► Jaká jsou při včelaření největší úskalí?

MŠ: Hlavním strašákem jsou nemoci. Zrovna letos mi prvně bohužel zemřelo dost včel. Z 18 úlů mi zbylo jen 8 a nejsem jediný. V okolí to postihlo poměrně dost včelařů. Nejsem si vůbec jistý ničím, co bych podcenil. „No to můžu potvrdit, vždyť ty se o ně staráš jako o vlastní“, dodává paní Šimáčková. Je zkrátka stále těžší vyprodukovat kilo medu. Možná nemám teď úplně nejlepší stanoviště, ale na produkci medu má také velký vliv počasí. Ideálními podmínkami by bylo hezké jaro, ale letos máme nadprůměrně chladný duben. Potřeba je mírný nástup jara. Dnes byly chvilku venku, ale přeháňkou se ochladilo a spoustu jich nedoletělo domů. Včela potřebuje alespoň 10 °C, aby vyletěla ven z úlu. Letos se to stalo dokonce už v lednu, protože bylo krásně, tak toho využily a včely se vyprázdnily. Další hrozbou je blížící se Asijská sršeň, která už je i v okolních státech. Ta napadá včelstva a úplně je zničí, protože se včelami živí.

► Co preventivní ošetření zahrnuje?

MŠ: Ošetřují se hlavně proti varroáze a to stále. Na podzim 3x, pak na jaře a v létě, vlastně celoročně. Varroáza je parazitální onemocnění včel, způsobené roztočem Varroa, který parazituje na zavičkováném plodu, ale i na dospělých včelách. Včelstvu se rodí včely s defekty na křídlech, končetinách a včely mají pak kratší životnost, což se projeví na podzim a v zimě, kdy už je pak na léčbu pozdě. Roztoč Varroa zdecimuje včelstvo během měsíce. Není to celé tak dokonale prozkoumáno, takže se to bohužel děje poměrně často. Některá ošetření jsou povinná celostátně, jiná jsou dobrovolná. Na jaře začínáme s nátěrem zavičkováného plodu a následnou fumigací úlu. Což spočívá v nakapání léčiva na takové pásky, které se zapáchnou do posledního rámu a zapálí se. Roztoče to zničí a včelám to nijak neublíží. V létě se po vytočení posledního medu vkládají gabonové pásky nebo se aplikují desky s kyselinou mravenčí. Po 15. říjnu se opět fumiguje těmi zapálenými páskami, a to hned 2x po 14 dnech. Začátkem prosince se aerosolem vpraví léčivo přímo do úlu. Ale problémy s roztoči jsou stále častější. Bohužel v poslední době jsou na dostupná léčiva čím dál více rezistentní. Nejhorší je mor včelího plodu, při nákaze se pak musí spálit všechny úly a všechny pomůcky. Jedná se o velmi odolnou bakteriální nákazu, která postihuje larvy. Nákazy musí být hlášeny a jsou sledovány.

„Když se stácí med, pomáhá úplně celá rodina.“

► Vaše rodina Vás ve včelaření spíš podporuje, nebo by raději, kdyby včelařina mezi Vaše hobby nepatřila?

MŠ: To napište, že podporuje. Když se stácí med, pomáhá úplně celá rodina.

► Jak nebezpečné je rojení a proč se včely rojí?

MŠ: Jedná se o přirozené dělení včel, kdy polovina včelstva z úlu vylétne se starou matkou

a druhá polovina zůstává v úlu s matkou novou. Roj, který opustil úl, čítá třeba 20 000 včel. Nedoletí však daleko, někde si sednou a ten hrozen včel lze pak sebrat a vložit do prázdného úlu. Včelaři o to ale neusilují, protože produkce medu je pak snížena, neboť matka přestane klást, než se vyrojí, což znamená, že se pak měsíc nelíhnou mladé včely. Nové matce to také trvá, než začne klást. K rojení včel dochází od května do poloviny června. Píše se, že během rojení včely nejsou nebezpečné. Jen to tak hrůzostrašně vypadá, zvedne se černý mrak, bzučí a pak přistanou v blízkosti, nejčastěji na stromě. Já mám ze včel respekt, chodím k nim vždy oblečen. Občas nějaké to žihadlo také dostanu, i přes to, že se opravdu snažím, aby k tomu nedošlo, dostanu zhruba pět žihadel za rok.

► Rोजení lze tedy zabránit? Jak?

MŠ: Aby k rojení nedocházelo, musí se k úlům často chodit. Žádný včelař si nepřeje, aby se mu rojily včely. Dělá pro to v úle různá opatření. Hlavně, aby měly včely v úlu dost místa, což se provádí přidáním mezistěn a prázdných pláství. Když si narazí nové matečnický, tak to má většinou za důsledek vyrojení, vyřezávání matečnicků by už nepomohlo. Matka klade vajíčka do buněk, včely pak vajíčka krmí, ale pokud by se měla zrodit nová matka, krmí ji jinak, krmí ji mateří kašičkou, což je právě matečnick. Typicky na konci května, když je týden v kuse ošklivo a včely nemůžou ven, je včelaři celkem jasné, že se vyrojí.

„První vylíhlá matka vítězí a ostatní zakousne.“

► Pokud tedy dojde k rojení a včely vylétnou se starou matkou z úlu, co se děje dál?

MŠ: Dochází k dělení včel. Včely se starou matkou odchytím a vloží do nového úlu. Nová matka, která je větší než ostatní včely, za příznivého počasí zhruba po 14 dnech vyletí z úlu a letí se spářit s trubci. Když se vrátí, začne klást oplozená vajíčka a ta pak klade celý život.

► Lze včelstvo rozmnožit i jiným způsobem?

MŠ: Druhou možností je oddělek. Z plných úlů se vezmou jeden či dva rámy se zavičkováným plodem, ale i čerstvě nakladenými vajíčky, celkem alespoň tři takové rámy. Umístí se do prázdného úlu a buď se k nim koupí matka, nebo si ji vyrobí včely samy – právě z těch čerstvě nakladených vajíček. Cena jedné matky se pohybuje kolem 300–450 Kč. Včely, tak zvané kojičky, pak systematicky krmí plody tak, aby vzniklo alespoň 5–10 matek. První vylíhlá matka vítězí a ostatní zakousne, protože v každém úlu musí být vždy jen jedna matka. Včela se líhne po 21 dnech a každá má v úlu nějaký úkol. Než včela poprvé vylítne z úlu, také to chvíli trvá, než k tomu dospěje. Na vrcholu sezóny matka klade 1 500 vajec denně. Některé dělnice plní funkci kojení, ty krmí plody, jiné vynášejí smet, tedy uklízí v úle, další stráží úl, těm říkám sekuriťáčky. A pak samozřejmě trubci, těch je v úle poměrně méně, než dělnic, ti

slouží k oplození nové matky a plodu. Dělnice trubce v srpnu vyhánějí z úlu. Včely si v úle udržují stále stejnou teplotu, v zimě topí, v létě naopak chladí.

► Jak dlouho včely žijí?

MŠ: Jsou dva druhy včel, jsou krátkověké včely a dlouhověké – zimní včely, které se vylíhnou na konci léta. Včely se dožívají 4–8 týdnů, než se úplně upracují, ale ty dlouhověké vydrží až do jara, aby přečkaly zimu a postaraly se o nové mladé. V zimě je v úle uskupení do takého hrozu, kde systematicky mění pozice, aby zahřívaly matku. Matka se dožívá 5 let. Ale je vhodné ji po 3 letech měnit.

„Včely se dožívají 4–8 týdnů, než se úplně upracují.“

► Co můžeme udělat pro včely my?

MŠ: Určitě podporovat české včelaře a nedovážet med z ciziny, o kterém nic nevíme. To může být pro naše včelstva velké riziko, neboť se tak může přenést nějaká nemoc. Ideální je pěstovat medonosné rostliny, které mají hodně nektaru a ovocné stromy, především jabloně. Lípa je někdy trochu zrádná, ta meduje v závislosti na teplých nocích, když nejsou teplé noci, meduje výrazně méně, pouští méně nektaru, ale lipový med je vynikající.

Velice Vám děkuji za rozhovor, a moc Vám přeji, aby vám šel chov včel jako po másle, nebo spíše jako po chlebu s máslem a medem, na který se mi sbíhají sliny celý čas, který jste mi věnoval pro sepsání tohoto rozhovoru. ■

Organizace: Včelaři Velké Popovice

Předseda: Petr Jordán

Jednatelka: Eva Václavková

Kontakt: zovelkepopovice@vcelarstvi.cz

Naše organizace Včelaři Velké Popovice (ZO Velké Popovice 11012) chová včely na území Velkých Popovic a blízkého okolí – Lojovice, Petříkov, Brtnice, Radimovice, Dubiny, Řepčice, Křivá Ves a Mokřany.

K 27. listopadu 2022 zde působí:

50 včelařů s cca 340 včelstvy na 50 stanovištích

Náhled do včelařské statistiky:

Statistiky říkají, že v roce 2019 u nás **62 480 včelařů chovalo 778 300 včelstev**. Zatímco počet včelařů od roku 2018 vzrostl o 240, včelstev je ale takřka stejný počet.

Češi jsou národ včelařů, v Evropě jsme ve včelaření na 3. místě.